

การขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG

ส่วนนโยบายและแผนการเกษตร

กองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร

การพัฒนาประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อขับเคลื่อนให้เศรษฐกิจเติบโต ซึ่งผลของการพัฒนาทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ขณะที่อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในระยะหลังเริ่มชะลอตัวลง โดยในปี 2559–2563 มีอัตราการเติบโตเฉลี่ยอยู่ที่ร้อยละ 1.6 ต่อปี ซึ่งอัตราการเติบโตดังกล่าวไม่เพียงพอในการนำพาประเทศให้ก้าวข้าม “กับดักรายได้ปานกลาง” ประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดยอาศัยฐานความเข้มแข็งในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมและพัฒนาให้ไทยเป็นเจ้าของสินค้าและบริการที่มีคุณภาพและมูลค่าสูง โดยนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และนวัตกรรม มาช่วยทลายข้อจำกัดให้เกิดการเติบโตแบบก้าวกระโดด มีการกระจายรายได้ โอกาส และความมั่งคั่ง อย่างเท่าเทียมและทั่วถึง (Inclusive Growth) รวมทั้งส่งเสริมการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในเชิงอนุรักษ์เพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืน

คณะรัฐมนตรีในคราวประชุมเมื่อวันที่ 19 มกราคม 2564 ได้มีมติเห็นชอบให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (Bio-Circular-Green Economy : BCG Model) เป็นโมเดลเศรษฐกิจใหม่สู่การพัฒนาประเทศไทยที่ยั่งยืน และกำหนดให้เป็นวาระแห่งชาติ ตั้งแต่ปี 2564 เป็นต้นไป โดยให้คณะกรรมการบริหารการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ส่วนราชการ และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ พิจารณากำหนดและดำเนินแผนงาน/โครงการต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบให้ถูกต้อง เหมาะสมและสอดคล้องกับแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564–2570 เพื่อให้การปฏิบัติเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมโดยเร็ว

ในส่วนของภาคเกษตรไทยเกี่ยวข้องกับประชากรประมาณ 23 ล้านคน และใช้พื้นที่เกือบครึ่งหนึ่งของประเทศในการผลิตทางการเกษตร โดยพื้นที่ทางการเกษตรส่วนใหญ่ใช้ในการผลิตสินค้าเกษตรเพียงไม่กี่ชนิด เช่น ข้าว ยางพารา มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด และปาล์มน้ำมัน ซึ่งเป็นสินค้าโภคภัณฑ์ (Commodity) ที่ราคามีความผันผวนตามสภาพภูมิอากาศและอุปทานในตลาดโลก ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เฉลี่ยค่อนข้างต่ำ การเพิ่มรายได้ของเกษตรกรด้วยการเพิ่มปริมาณผลผลิตนั้น จำเป็นต้องแลกด้วยการใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก หรือที่เรียกว่า “ทำมากได้น้อย” นอกจากนี้ ยังทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเกิดความเสื่อมโทรม ดังนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์จึงได้นำแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG มาเป็นหลักสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคการเกษตรบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ โดยนำเอาความรู้และความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาพัฒนาต่อยอด และสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับทรัพยากรชีวภาพและผลผลิตทางการเกษตร เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจฐานราก ผลผลิตสินค้าเกษตรล้นตลาด ราคาสินค้าเกษตรตกต่ำ มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและเกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งทำการผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว (BCG Model) ด้านการเกษตร โดยมีปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นประธาน และมีผู้บริหารกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ร่วมเป็นคณะกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ในการ กำหนดแนวทาง มาตรการ หรือกลไกการดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เป็นไปตามแผนงานภายใต้ กรอบแผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564 - 2570 ที่เกี่ยวข้องกับภาคการเกษตร พิจารณาแผนงาน/โครงการ งบประมาณ และวางระบบการติดตามและ ประเมินผลการดำเนินงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน และเศรษฐกิจสีเขียว ด้านการเกษตร (BCG Model)

กรอบแนวคิดโมเดลเศรษฐกิจ BCG ด้านการเกษตร

เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) คือ การนำความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการทำเกษตร สมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ยกย่องคุณภาพ มาตรฐานให้กับสินค้าเกษตร รวมถึงการใช้ ประโยชน์จากฐานความหลากหลายทางทรัพยากรชีวภาพในการผลิตสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าสูง

เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) คือ การใช้ทรัพยากรทางการเกษตรอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมถึงการจัดการวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม ช่วยลดปัญหา ด้านมลพิษ ลดขยะหรือของเสียในฟาร์มให้เป็นศูนย์

เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) คือ การทำการเกษตรอย่างยั่งยืนและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ใช้ทรัพยากรทางการเกษตรอย่างเหมาะสมและคุ้มค่า รวมทั้งใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรชีวภาพเพื่อ สร้างรายได้สู่ชุมชน และยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรในชุมชน

ความเชื่อมโยง BCG Model ด้านการเกษตร กับแผน 3 ระดับ

การพัฒนา BCG Model ด้านการเกษตร มีความเชื่อมโยงสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- **แผนระดับที่ 1 ยุทธศาสตร์ชาติ** จำนวน 3 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ชาติที่ 2 ด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน ยุทธศาสตร์ชาติที่ 4 ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม และยุทธศาสตร์ชาติที่ 5 ด้านการสร้างความเติบโตที่เป็นมิตรต่อ สิ่งแวดล้อม

- **แผนระดับที่ 2 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ** จำนวน 5 ประเด็น ได้แก่ (03) การเกษตร (04) อุตสาหกรรมและบริการ แห่งอนาคต (05) การท่องเที่ยว (16) เศรษฐกิจฐานราก และ (18) การเติบโตอย่างยั่งยืน

- **แผนระดับที่ 3**

แผนปฏิบัติการด้านการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG พ.ศ. 2564-2570 จำนวน 4 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ยุทธศาสตร์ที่ 1 การสร้างความยั่งยืนของฐานทรัพยากรและความหลากหลายทางชีวภาพด้วยการจัดสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์ ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็งด้วยทุนทรัพยากร อัตลักษณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และ เทคโนโลยีสมัยใหม่ ยุทธศาสตร์ที่ 3 การยกระดับการพัฒนาอุตสาหกรรมภายใต้เศรษฐกิจ BCG ให้สามารถ

แข่งขันได้อย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 4 การเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก

การวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value chain) ของ BCG Model ด้านการเกษตร

การวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value Chain) ของการพัฒนาการเกษตร ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง ปลายทาง โดยใช้ฐานความหลากหลายทางชีวภาพและความหลากหลายทางวัฒนธรรมเชื่อมโยงภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรมเข้าด้วยกัน เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนงาน/โครงการสู่การปฏิบัติในระดับพื้นที่ ประกอบด้วย

1) เศรษฐกิจชีวภาพ (Bio Economy) บนแนวคิด “สร้างมูลค่า (Value Creation)” ประกอบด้วย การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตด้วยเกษตรอัจฉริยะ/เกษตรแม่นยำ ยกระดับคุณภาพการผลิต ลดการสูญเสียในกระบวนการผลิตและหลังเก็บเกี่ยว (Post-Harvest) การแปรรูปขั้นต้น/แปรรูปขั้นกลาง/แปรรูปขั้นสูง การสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ และการตลาดเชิงรุก

2) เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) บนแนวคิด “ของเสีย/ขยะเป็นศูนย์ (Zero Waste)” ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ทรัพยากรอย่างเต็มประสิทธิภาพ การแปรรูปวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์/พลังงานชีวภาพ และอื่น ๆ

3) เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) บนแนวคิด “สมดุลและยั่งยืน (Balance & Sustainability)” ประกอบด้วย กระบวนการผลิตและแปรรูปที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การสร้างความยั่งยืนบนฐานทรัพยากรชีวภาพ การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงนิเวศในชุมชน/ท้องถิ่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร/เชิงนวัตกรรมแบบครบวงจร

โดยมีปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจในแต่ละด้าน ได้แก่ คน โครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก ระบบโลจิสติกส์การเกษตร เทคโนโลยีและนวัตกรรม การวิจัยและพัฒนา คุณภาพและมาตรฐานข้อมูล Big Data แหล่งเงินทุน กฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับ และสิทธิประโยชน์ทางภาษี

แนวทางการขับเคลื่อนภาคเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

การพัฒนาภาคเกษตร ภายใต้แนวคิด BCG ครอบคลุมใน 5 สาขา คือ การเกษตรและอาหาร สุขภาพ และการแพทย์ พลังงาน วัสดุและเคมีชีวภาพ การท่องเที่ยวและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และเศรษฐกิจหมุนเวียน โดยเชื่อมโยงกับการยกระดับเศรษฐกิจฐานราก เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการผลิตและบริการ ให้สามารถเติบโตอย่างต่อเนื่อง และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม มีเป้าหมายหลัก คือ “ปรับเปลี่ยนระบบการเกษตรของประเทศไทยสู่ 3 สูง คือ ประสิทธิภาพสูงด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมผสมผสานภูมิปัญญาท้องถิ่น มุ่งยกระดับผลผลิตเกษตรสู่มาตรฐานสูงด้วยระบบการผลิตที่ยั่งยืน ครอบคลุมทั้งด้านคุณภาพผลผลิต โภชนาการ ความปลอดภัย สิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม เพื่อให้การทำเกษตรเป็นอาชีพที่สร้างรายได้สูงด้วยการผลิตสินค้าเกษตรที่เน้นความเป็นพรีเมียม มีความหลากหลาย และกำหนดราคาขายได้ตามคุณภาพของผลผลิตเกษตร” โดยมีแนวทางการพัฒนา 4 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 อนุรักษ์และใช้ทรัพยากรทางการเกษตร ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยอนุรักษ์ พื้นฟู ดินและน้ำ สิ่งแวดล้อม และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรชีวภาพอย่างสมดุล ยกระดับการขับเคลื่อนการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจควบคู่กับสิ่งแวดล้อม สร้างระบบเศรษฐกิจหมุนเวียน สร้างการรับรู้ และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนเกี่ยวกับการผลิตและการบริโภคอย่างยั่งยืน

แนวทางที่ 2 ส่งเสริมเกษตรสมัยใหม่ การผลิตสินค้าเกษตรและบริการมูลค่าสูง โดยการนำวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ส่งเสริมการผลิตที่มีคุณภาพ มาตรฐาน และปลอดภัยเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ รวมทั้งบูรณาการความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องในการนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มสูง และส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชน

แนวทางที่ 3 พัฒนาเกษตรกรมืออาชีพและเสริมสร้างความเชี่ยวชาญของบุคลากรภาครัฐ โดยเพิ่มขีดความสามารถให้แก่เกษตรกร (Smart Farmer) เพื่อสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่และผู้ประกอบการทางการเกษตรสมัยใหม่ และเพิ่มขีดความสามารถให้แก่บุคลากรภาครัฐ (Smart Officer)

แนวทางที่ 4 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยการสนับสนุนการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อให้เกิดเศรษฐกิจสีเขียว สนับสนุนแหล่งเงินทุน พัฒนากฎหมายที่เกี่ยวข้อง ส่งเสริมและพัฒนางานวิจัยทางการเกษตร พัฒนาระบบข้อมูลสารสนเทศทางการเกษตร พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อสนับสนุนภาคการเกษตร และส่งเสริมการตลาดเชิงรุก

ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ดำเนินการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในระดับพื้นที่ โดยคัดเลือกจังหวัดนำร่อง 5 จังหวัด และสินค้าเป้าหมายในแต่ละจังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดลำปาง สินค้าเป้าหมาย ได้แก่ ข้าวและไม้ **จังหวัดขอนแก่น** สินค้าเป้าหมาย ได้แก่ อ้อยและหม่อนไหม **จังหวัดราชบุรี** สินค้าเป้าหมาย ได้แก่ มะพร้าว น้ำหอม อ้อย สุก รังนก พืชผักเศรษฐกิจ และกุ้งก้ามกราม **จังหวัดจันทบุรี** สินค้าเป้าหมาย ได้แก่ ทุเรียน มังคุด และปทุมมา และ **จังหวัดพัทลุง** สินค้าเป้าหมาย ได้แก่ ข้าว นอกจากนี้ ยังได้จัดทำแผนการสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการขับเคลื่อนการพัฒนาภาคเกษตรด้วยโมเดลเศรษฐกิจ BCG ในรูปแบบวีดิทัศน์ โดยมีการเผยแพร่ในช่องทางออนไลน์ต่าง ๆ อาทิ เว็บไซต์ของหน่วยงานในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ Facebook และ Youtube เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับเจ้าหน้าที่ เกษตรกร รวมถึงประชาชนทั่วไปมากยิ่งขึ้น

